

РОЗДІЛ 5
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У
ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК В УЧНІВ
СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Ірина ЯКУБОВСЬКА

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
історико-філологічного факультету,
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:

Лілія ОВДІЙЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Сучасний світ стрімко розвивається і вносить певні корективи у те, якою повинна бути людина для успішної інтеграції у соціокультурний простір. Ключовою є здатність ефективно та усвідомлено спілкуватися, тобто наявність комунікативних навичок. Очевидно, що формування цих вмінь має здійснюватися під час вивчення усіх предметів шкільного курсу. Однак особливу вагу має зарубіжна література, адже вона не лише сприяє культурному розвитку, а й активно сприяє розвитку мислення, уяви, емоційності, критичного аналізу, вміння слухати й говорити.

У працях науковців обґрунтовується, що для впровадження у практику викладання прийомів розвитку комунікативних умінь і навичок важлива системність та чітка постановка цілей. Також комунікативна компетентність нерозривно пов'язана з емоційністю учня чи учениці, характером, комунікабельністю, досвідом, системою цінностей, готовністю до співпраці тощо. Спілкування несе емоції та враження, а не лише є джерелом інформації, досвід, тож завдання

уроків літератури – використати усі їх можливості для розвитку навичок учня [9].

Комунікативна компетентність виникає внаслідок не лише мовної практики; важливими є читання, інтерпретації, уявні взаємодії з персонажами художніх творів. Саме тому уроки літератури – одне з найбільш ефективних середовищ для її формування. У старших класах ефективним є залучення учнів до рольових ігор, дебатів, публічних виступів, творчих інтерпретацій текстів, що не лише сприяє мовленнєвому розвитку, а й формує впевненість у власній думці [15, с. 273-275].

Роль педагога полягає у створенні безпечного середовища, де кожен має можливість висловити власну думку без страху осуду, і бути почутим. Для цього важливо враховувати індивідуальні мовленнєві бар'єри учнів – сором'язливість, страх помилок, мовну незрілість – і поступово долати їх через підтримку, заохочення, різнорівневі завдання. Доцільно зауважити, що спілкування не є додатковим завданням, яке використовують лише за наявності вільного часу. Навпаки, це є самою суттю уроку, його фундаментом та ядром, навколо якого можна формувати інші активності.

Аналіз підручника «**Зарубіжна література. 10 клас**» (авт. О.О. Ісаєва та ін.) [5], рекомендованого МОН, показав його відповідність комунікативному підходу. Він містить розділи, які ініціюють дискусії, діалогічне сприймання тексту, інтерпретацію, мовленнєві реакції. Також є рубрики із запитаннями до біографії письменника та самого твору, де старшокласники/старшокласниці спонукані до роздумів та висловлення власних суджень.

Важливо також зазначити, що крім використання діалогів та відкритих запитань, необхідно водночас формувати мовний слух учнів та навчати, що спілкування нерозривно пов'язане з почуттями.

Оскільки зарубіжна література у школі давно не є відокремленим предметом, доцільно показувати зв'язок з іншими дисциплінами шкільного курсу: історією, музикою, образотворчим мистецтвом тощо. Така міжпредметна інтеграція не лише поглиблює розуміння художнього тексту, а й відкриває потужний ресурс для розвитку комунікативних умінь старшокласників, адже стимулює складніші форми мовлення – аналітичне, порівняльне, оцінне, аргументоване. Можна впевнено сказати, що завдяки такій інтеграції учень має змогу не тільки бачити зв'язки між знаннями з різних галузей, а й адаптувати своє мовлення (аналітичне, емоційне, наукове) та вступати в міждисциплінарний діалог, який розвиває мовну гнучкість.

Таким чином, усе вищесказане свідчить про те, що методично правильним є спрямування зусиль на розвиток комунікативних навичок. Зарубіжна література є ефективним інструментом для досягнення цієї мети. Використання адаптованих прийомів, розроблених фрагментів уроків, діалогічно орієнтованих завдань дає змогу підвищити не лише рівень мовленнєвої активності учнів, а й загальну мотивацію до навчання літератури як предмета шкільного курсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт базової середньої освіти. К.: МОН України, 2020. 58 с. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti> (дата звернення: 25.05.2025).
2. Дженджеро О. Л. Психологічні аспекти мовленнєвого розвитку старшокласників. *Українська мова і література в школі*. 2005. №5. С. 9–11. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/3550>
3. Зарубіжна література. 10 – 11 класи. Рівень стандарту. 2022. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zarubizhna.literatura-10-11-standart.pdf>
4. Ісаєва О. О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури: монографія. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. 380 с.
5. Ісаєва О. О., Клименко Ж. В., Мельник А. О. Зарубіжна література (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загал. серед. освіти. К.: УОВЦ «Оріон», 2018. 240 с.
6. Ліхацька А. Л. Розвиток комунікативних навичок учнів на уроках української і зарубіжної літератури. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 4 (56). URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tvo_2016_4_25.pdf (дата звернення 27.05.2025)
7. Островська Г. Формування комунікативної компетентності учнів на уроках зарубіжної літератури як педагогічна проблема. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3313/Ostrovaska-203-2-06.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
8. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. К.: А.С.К., 2004. 192 с.
9. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Вікова психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
10. Удовиченко Л. М. Теорія і технологія вивчення художніх образів-персонажів у курсі зарубіжної літератури старшої школи:

- монографія. К.: Інтерсервіс, 2020. 352 с.
11. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури: навч. посіб. 2-ге вид. випр. та уточ. Тернопіль: Мандрівець, 2009. 280 с.
  12. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): монографія. К.: Педагогічна думка, 2016. 508 с.